

پیش‌بینی عملکرد تحصیلی براساس رابطه معلم-دانش‌آموز و میزان شادی و نشاط در دانش‌آموزان دوره ابتدایی

دکتر شکوفه متقی*^۱، لعیلا فلاح تفتی^۲

^۱استادیار، گروه آموزشی روان‌شناسی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

^۲کارشناسی مشاوره و راهنمایی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران

* نویسنده مسئول: Email: mottaghi@ardakan.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی پیش‌بینی عملکرد تحصیلی براساس رابطه معلم- دانش‌آموز و میزان شادی و نشاط در دانش‌آموزان دوره ابتدایی پرداخته است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی شهرستان تفت بوده و نمونه آماری شامل ۱۲۰ دانش‌آموز که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. برای اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش از پرسشنامه رابطه معلم-دانش‌آموز وابلز (۱۹۹۳)، پرسشنامه شادی دانش‌آموزان زارع و امین‌پور (۱۳۹۱) استفاده شد. طرح پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بوده و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که عملکرد تحصیلی به‌طور معناداری قادر به پیش‌بینی مستقیم رابطه معلم-دانش‌آموز می‌باشد. اما عملکرد تحصیلی به‌طور معناداری قادر به پیش‌بینی شادی دانش‌آموزان نمی‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بهبود روابط معلم-دانش‌آموز می‌تواند منجر به بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان گردد.

واژگان کلیدی: عملکرد تحصیلی، رابطه معلم- دانش‌آموز، شادی و نشاط.

مقدمه

یکی از اهداف مهم و اساسی در هر نظام آموزش و پرورش، عملکرد تحصیلی مطلوب دانش آموزان است تا موجب تعمق یادگیری و بروز رفتارهای مطلوب در آنها شود. با توجه به اینکه میزان پیشرفت و افت تحصیلی یکی از ملاک‌های کارایی نظام آموزشی است، کشف و بررسی متغیرهای تاثیرگذار بر عملکرد تحصیلی، به شناخت بهتر و پیش بینی متغیرهای موثر در نظام آموزشی می‌انجامد. بنابراین بررسی متغیرهایی که با پیشرفت و موفقیت تحصیلی رابطه دارد، یکی از موضوعات اساسی تحقیق در نظام آموزشی است. موفقیت تحصیلی دانش آموزان، یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی نظام‌های آموزشی است و تمام کوشش‌های این نظام، در واقع برای پوشاندن جامعه عمل به این امر است (پاییزی، شهرآرای، فرزند و صفایی، ۱۳۸۶). تمنایی فر و همکاران (۱۳۸۹) بر این باورند که پیشرفت تحصیلی به‌عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی نظام‌های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال، پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهمترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. برای دانش‌آموزان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی‌های علمی آن‌ها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است. از عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، عامل روحی-روانی است. وجود انسان از ابعاد متعددی قابل بررسی است. یکی از گسترده‌ترین قلمروهای پژوهش در چند دهه اخیر، اضطراب و حوزه‌های وابسته به آن بوده است. بررسی‌های اخیر نشان می‌دهد که اختلالات اضطرابی بیشترین فراوانی را در بین کل جمعیت جهان دارند. از جمله هیجان‌های منفی که نقش اساسی در زندگی هر کس بازی می‌کند، اضطراب است (هیل و ویگفیلد^۱، ۱۹۸۴؛ به نقل از رضازاده و توکلی، ۱۳۸۸).

پدیده ارتباط، نقش مهمی در زندگی اجتماعی انسان بازی می‌کند. آدمی از طریق پیام‌های کلامی و غیرکلامی که از محیط دریافت می‌کند؛ نظام نگرشی، فکری، عاطفی و رفتارهای خود را شکل می‌دهد. به عبارت دیگر پویایی ارتباطات انسانی واسطه رشد فرایندهای ذهنی، هیجانی، اجتماعی و جسمانی شخصیت به شمار می‌آید. اگر هدف از آموزش و پرورش را رشد استعدادهای بالقوه، به منظور سازگاری بهتر دانش آموز با جامعه فرض شود، این انطباق هنگامی فراهم می‌آید که علاوه بر امکانات آموزشی لازم، روابط متقابل سالم میان معلم و شاگرد حاکم باشد. یکی از مؤلفه‌های مرتبط با عملکرد تحصیلی ارتباط معلم-دانش آموز است. اهمیت این عامل مخصوصاً در کلاس اول مشهود است. در این هنگام معلم اولین فرد بزرگسالی است که با گسستن کودک از والدین و محیط گرم خانه وارد زندگی او می‌گردد و در طول دوران تحصیل اهمیت خود را در رشد ابعاد مختلف شخصیت دانش آموز حفظ می‌کند. رفتار گرم و سازنده معلم می‌تواند سبب سازگاری مناسب کودک شود و برعکس رفتار نامناسب وی چنان تعادل روانی کودک را مختل می‌سازد که نتیجه‌ای جز ناسازگاری‌های اجتماعی و مشکلات عاطفی بعدی در برنخواهد داشت (امیری، ۱۳۸۷). نظام آموزشی تنها مسئولیت تدریس و انتقال مواد آموزشی و انباشتن اطلاعات در ذهن فراگیران را برعهده ندارد، بلکه نظام آموزشی باید محیطی امن و حمایت‌کننده را برای فراگیران فراهم سازد که بتوانند از نظر عاطفی، اجتماعی و جسمانی رشد شایسته‌ای داشته باشند (نیانگنت^۲، ۲۰۰۹). در سیستم‌های آموزشی افراد زیادی مشغول به کار هستند و دانش‌آموزان به طور مستقیم یا غیرمستقیم با آن‌ها ارتباط دارند. اما در این میان نقش معلمان از دیگر افراد برجسته‌تر می‌نماید، چنان که دانش‌آموزان بیشتر اوقات را در مدرسه زیر نظر آن‌ها سپری می‌کنند (داوری، ۱۳۹۴). آموزگار از هنگامی که وارد کلاس می‌شود تا هنگامی که زمان اختصاص داده شده به تدریس پایان می‌یابد؛ به طور دائم با دانش‌آموزان در ارتباط است. ارتباطی که معلم با دانش‌آموزان برقرار می‌کند، در خصوص مطالب تدریس شده و مطالب و مواد غیردرسی است که نحوه و کیفیت هر دو می‌تواند بر یکدیگر تأثیر بگذارد (کار^۳، ۲۰۰۵). دانش‌آموزانی که احساس می‌کنند؛ معلمشان در مدرسه آنها را حمایت می‌کنند، دارای عزت نفس بالاتری بوده، علاقمند هستند که معلمان خود را راضی کنند و به علاوه انگیزش یادگیری بیشتری دارند. روابط گرم و اعتماد بخش بین معلم-دانش آموز کلید اساسی در محیط‌های کلاسی که دانش‌آموزان در آن احساس راحتی می‌نمایند و وارد بحث‌های خلاقانه و روشنفکرانه می‌شوند، می‌باشد. پاسکارلا و ترنیزینی^۴ (۲۰۰۵) در پژوهشی دریافته‌اند که تعامل با معلمان و مربیان در کلاس درس، آزمایشگاه، ساعات کاری یا دیگر مکان‌ها، یکی از کلیدهای تجارب آموزشی مرتبط با رشد دانش‌آموزان است. تعامل مثبت و نزدیک بین معلمان و مربیان با دانش‌آموزان و دانشجویان، رشد تحصیلی و شخصی را تسریع

1. Hill & Wigfield

2. Nugent

3. Carr

4. Pascarella & Terenzini

کرده و زمینه‌ساز تجارب مساعد تحصیلی است. کسانی که در رشد احساس تعلق یا ارتباط اجتماعی با مدرسه و معلم شکست می‌خورند؛ در معرض خطر عملکرد تحصیلی ضعیف هستند (غلامی و حسین چاری، ۱۳۹۰).

یکی از عوامل فردی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی، میزان افسردگی است که در مقابله با شادی و نشاط است. افسردگی اختلال جدیدی است که افراد هر گروه سنی از کودکان و نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. افسردگی، تجربه نسبتاً پایدار ناراحتی یا تحریک‌پذیر است که با از دست دادن علائق و لذت‌ها در اکثر فعالیت‌ها همراه است. افسردگی بر احساس و تفکر فعالیت تأثیر دارد و اگر بدون توجه و درمان رها شود؛ ممکن است به مشکلاتی از قبیل افت تحصیلی، سوءمصرف مواد و حتی خودکشی منجر شود. در صورت عدم تشخیص و درمان مناسب افسردگی در کودکی، احتمال سوءمصرف مواد، خودکشی و اختلال عملکرد روانشناختی، اجتماعی و تحصیلی افزایش می‌یابد. به نظر می‌رسد بسیاری از دانش‌آموزان به دلیل داشتن افکار بدبینانه و منفی ناسازگارانه و غیر منطقی نسبت به آینده خودشان ناامید هستند و خطر ابتلا به مسائل روانی مانند افسردگی بیش از پیش سلامت آنها را تهدید می‌کند (زمانی و امیری اردکانی، ۱۳۸۴).

شادی و نشاط نیز به‌عنوان یکی از متغیرهای مهم و تأثیرگذار در زندگی مورد توجه متخصصان قرار گرفته است. برخی پژوهشگران نیز شادی و نشاط را نوعی هیجان مثبت می‌دانند که تأثیر ژرفی بر ساز و کارهای جهانی، شناختی و روانی دارد و عملکرد آدمی را در زمینه‌های مختلف بهبود می‌بخشد (حیدری رفعت و عنایتی نوین فر، ۱۳۸۹). دینر و دینر^۱ (۱۹۹۵) معتقدند شادی و نشاط شامل حالت خوشحالی یا سرور (هیجان مثبت)، راضی بودن از زندگی و فقدان افسردگی و اضطراب (عوامل منفی) است. اغلب مردم فکر می‌کنند؛ شادی همان رضایت است؛ ولی واقعیت این است که شادی و نشاط پایدارتر و آسیب‌پذیر است. شادی، بخشی از عشق بی قید و شرط به زندگی است و نه توقع برآورده شدن تمام خواسته‌ها و انتظارات (فائیدفر و همکاران، ۱۳۹۵).

مطالعات بسیاری نشان داده‌اند که شادی و نشاط تأثیر به‌سزایی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد. اسکات^۲ و همکاران (۲۰۰۴)؛ به نقل از تمنایی فر و همکاران، (۱۳۹۰) نشان دادند، دانش‌آموزانی که رضایتمندی بالایی از زندگی دارند و در اکثر موقعیت‌ها با نشاط هستند؛ تکالیف درسی خود را بهتر از بقیه دانش‌آموزان انجام می‌دهند، در انجام تکالیف، بیشتر به توانایی‌های شخصی خود می‌اندیشند تا به شانس و عوامل بیرونی و می‌توانند با فشارهای روانی بهتر و سازنده‌تر مواجهه شوند. بنابراین، دانش‌آموزانی که شادکامی بالایی دارند؛ به راحتی می‌توانند از معلمان خود در زمینه رفع اشکالات تحصیلی درخواست کنند و در برخورد با مشکلات در دروس از آن‌ها کمک بخواهند. فرای و استانز^۳ (۲۰۱۰) نیز معتقد است که شادی، انگیزه فعالیت فردی، آگاهی و خلاقیت را تقویت و باعث تسهیل در روابط اجتماعی می‌شود. در همین راستا، صالحی و عابدینی (۱۳۹۷) معتقد است که شادکامی پیامدهای مثبتی بر روی سبک زندگی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد و میل آنها را به انجام رفتارهایی که با موفقیت تحصیلی مرتبط هستند؛ افزایش می‌دهد.

به این ترتیب، با توجه به اهمیت و نقشی که شادی و نشاط در زندگی هر یک از افراد دارد و می‌تواند به عنوان هدف مرکزی آموزش، منجر به موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان گردد و با توجه به اینکه رابطه معلم-دانش‌آموز نیز می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تضمین کند؛ پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی عملکرد تحصیلی براساس رابطه معلم-دانش‌آموز و میزان شادی و نشاط در دانش‌آموزان دوره ابتدایی انجام شده است.

روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به موضوع و اهداف از روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی استفاده شده است که بر اساس آن رابطه معلم-دانش‌آموز با شادکامی به عنوان پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. از طرح همبستگی هنگامی که کشف رابطه بین متغیرها موردنظر باشد، استفاده می‌شود. مطالعه میزان تغییرات یک یا چند متغیر بر اثر تغییرات یک یا چند متغیر دیگر بدین صورت میسر می‌گردد (پاشاشریفی و نجفی زند، ۱۳۸۸). جامعه مورد مطالعه شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی شهرستان تفت که در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ مشغول به تحصیل می‌باشند که تعداد آنها بالغ بر ۳۰۰ نفر می‌باشد. ۱۲۰ نفر از این دانش‌آموزان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای جهت انجام پژوهش انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش عبارتند از:

1. Diener

2. Scott

3. Frey & Stutzer

الف- پرسشنامه عملکرد تحصیلی: برای سنجش عملکرد تحصیلی دانش آموزان، از معدل کسب شده در سال گذشته و معدل مورد انتظار در سال جاری استفاده شد.

ب- پرسشنامه ارتباط معلم- دانش آموز: به منظور سنجش ارتباط معلم - دانش آموز از نسخه تغییر یافته پرسشنامه QTI (وابلز، ۱۹۹۳) استفاده شد. نسخه اولیه پرسشنامه شامل ۴۸ سؤال که ۸ ویژگی (رفتار رهبری، رفتار تفاهمی، رفتار دوستانه/یاری‌رسان، رفتار سخت‌گیرانه، رفتار سرزنش‌کننده، رفتار ناراضی، رفتار نامطمئن و رفتار آزادانه) را می‌سنجید. این پرسشنامه شامل ۱۸ سؤال است، سوالات ۱ تا ۶ ویژگی رفتاری دوستانه/یاری‌رسان، سوالات ۷ تا ۱۲ ویژگی رفتاری رهبری و سوالات ۱۳ تا ۱۸ ویژگی رفتاری تفاهم را مورد سنجش قرار دادند. این پرسش‌ها از دانش‌آموزان می‌خواست نظرشان را در مورد معلم خود با انتخاب گزینه‌ها مشخص نمایند. هر سؤال آزمون ارتباط معلم-دانش‌آموز روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای از صفر (هرگز) تا ۴ (همیشه) نمره‌گذاری شد. نمره کل پرسشنامه با جمع نمرات هر فرد در پرسشنامه محاسبه گردید. طیف نمره در این پرسشنامه از صفر تا ۷۲ بود. هیچ یک از سوالات پرسشنامه نمره‌گذاری معکوس نداشت. مطالعات متعدد در خارج از کشور (وابلز، کریتون و هوی مایرز^۱، ۱۹۸۵)، (کریتون و وابلز، ۱۹۹۰) و (وابلز و بریکلمنز^۲، ۲۰۰۵)، پایایی پرسشنامه QTI را به روش آلفای کرونباخ برای هر مقیاس بیشتر از ۰/۷۵ گزارش نمودند. وابلز و لوی (۱۹۹۱) در نمونه‌ای از ۱۶۰۶ دانش‌آموز، پایایی این پرسشنامه را به روش آلفای کرونباخ در حیطه ۰/۷۶ تا ۰/۸۴ گزارش نمودند. وابلز (۱۹۹۳) پرسشنامه QTI را در نمونه‌ای از ۷۹۲ دانش‌آموز به کار برد و نتایج مشابه با پژوهش‌های قبلی به دست آورد. فیشر، هندرسون و فراسر^۴ (۱۹۹۵) پایایی پرسشنامه را به روش آلفای کرونباخ برای هر مقیاس ۰/۶۳ تا ۰/۸۳ گزارش نمودند. ریکاردز، بروک و فیشر^۵ (۲۰۰۵) پایایی پرسشنامه را در پژوهش‌های خود ۰/۸۱ بیان کردند.

ج- پرسشنامه شادی و نشاط: این پرسشنامه که توسط زارع و امین‌پور (۱۳۹۱) به منظور ارزیابی ابعاد مختلف شادی و نشاط در افراد ساخته شده است؛ دارای ۳۷ گویه و ۵ خرده مقیاس رضایت از زندگی (سوالات ۱ تا ۸)، آراستگی ظاهری (سوالات ۹ تا ۱۷)، تعامل اجتماعی (سوالات ۱۸ تا ۲۲)، کارایی فردی (سوالات ۲۳ تا ۳۰) و کمک به دیگران (سوالات ۳۱ تا ۳۷) می‌باشد. به پاسخ خیر هر یک از سوالات ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱ و ۲۲ دو نمره و به پاسخ بله بقیه سوالات دو نمره داده می‌شود. اما به پاسخ‌هایی که موافق با کلید نمره‌گذاری نباشند، یک نمره داده می‌شود. حداقل نمره در این پرسشنامه ۳۷ و حداکثر آن ۷۴ است. نمره بالا نشان دهنده ویژگی شاد و نشاط بودن بالای فرد پاسخ دهنده است. پایایی بدست آمده برای بر اساس آلفای کرونباخ در پژوهش زارع و همکاران (۱۳۹۰)، برای خرده مقیاس‌های رضایت از زندگی ۰/۷۶۰، آراستگی ظاهری ۰/۶۵۵، تعامل اجتماعی ۰/۶۷۲، کارایی فردی ۰/۶۰۸، کمک به دیگران ۰/۵۱۳ و برای کل آزمون ۰/۷۷۴ بوده است. برای تحلیل داده‌های پژوهش از شاخص‌ها و روش‌های آماری شامل ضرایب همبستگی و رگرسیون چند متغیره با استفاده از نرم افزار آماری SPSS استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر، از ۱۲۰ آزمودنی شرکت‌کننده، ۵۰ درصد دختر و ۵۰ درصد پسر بودند و معدل ۷۴/۱ درصد از دانش‌آموزان خیلی خوب، ۲۰ درصد خوب، ۴/۲ درصد متوسط و ۱/۷ درصد ضعیف بوده است. میانگین و انحراف استاندارد آزمودنی‌ها نیز در متغیر رابطه معلم-دانش‌آموز (۶۰/۲۲±۱/۱۳) و متغیر شادی و نشاط (۵۲/۴۷±۰/۴۱) بوده است.

فرضیه اول: ارتباط معلم - دانش آموز عملکرد تحصیلی دانش آموزان را پیش بینی می‌کند.

در پژوهش حاضر، ارتباط معلم- دانش‌آموز به‌عنوان متغیر پیش‌بین و عملکرد تحصیلی، به‌عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده‌اند و رگرسیون چندگانه محاسبه شد.

جدول ۱. خلاصه مدل رگرسیون

مرحله	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
۱	۰/۷۲۵	۰/۵۲۵	۰/۵۱۳	۰/۴۴۶

1. Wubbels

2. Creton & Hooymayers

3. Brekelmans

4. Fisher, Henderson & Fraser

5. Rickards, Brok & Fisher

با توجه به جدول (۱)، مقدار ضریب همبستگی چندگانه بین متغیر پیش‌بین وارد شده به مدل و متغیر ملاک برابر با ۰/۷۲۵ است و مقدار ضریب تبیین برابر با ۰/۵۲۵ است. این مقدار بیانگر آن است که ۵۲/۵ درصد از تغییرات متغیر ملاک توسط متغیرهای ارتباط معلم- دانش‌آموز در مدل تبیین می‌شود.

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس متغیر پیش‌بین ارتباط معلم-دانش‌آموز

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۲۵/۵۵۷	۳	۸/۵۱	۴۲/۷۶	۰/۰۰
خطا	۲۳/۱۰۹	۱۱۶	۰/۱۹		
کل	۴۸/۶۶۷	۱۱۹			

جدول ۳. نتایج آزمون t و ضرایب مربوط به متغیرهای پیش‌بین ارتباط معلم- دانش‌آموز

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده		t	سطح معناداری
		B	Beta		
مقدار ثابت	۳/۵۴	۰/۲۰	۰/۰۷	۱۷/۱۶	۰/۰۰
رفتاری دوستانه	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۳۵	۰/۶۹	۰/۴۹
رفتاری رهبری	۰/۰۴	۰/۰۱	۰/۳۵	۳/۰۶	۰/۰۰
رفتاری تفاهم	۰/۰۴	۰/۰۱	۰/۷۱	۳/۰۶	۰/۰۰
ارتباط معلم- دانش‌آموز	۰/۰۳	۰/۰۰		۱۱/۱۷	۰/۰۰

با توجه به جدول (۲) و (۳)، F بدست آمده (۴۲/۷۶) در سطح $P > 0.005$ معنادار می‌باشد و این مطلب گویای آن است که رگرسیون معنادار می‌باشد و می‌توان عملکرد تحصیلی را از متغیر ارتباط معلم- دانش‌آموز پیش‌بینی کرد و فرضیه اول تأیید می‌گردد.

فرضیه دوم: شادی و نشاط عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند.

در پژوهش حاضر، شادی و نشاط به‌عنوان متغیر پیش‌بین و عملکرد تحصیلی، به‌عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده‌اند و رگرسیون چندگانه محاسبه شد.

جدول ۴. خلاصه مدل رگرسیون

مرحله	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد
۱	۰/۲۵۲	۰/۰۶۳	۰/۰۲۲	۰/۶۳۲

با توجه به جدول (۴)، مقدار ضریب همبستگی چندگانه بین متغیر پیش‌بین وارد شده به مدل و متغیر ملاک برابر با ۰/۲۷۵ است و مقدار ضریب تبیین برابر با ۰/۰۶۳ است. این مقدار بیانگر آن است که تغییرات متغیر ملاک توسط متغیر شادی و نشاط در مدل تبیین نمی‌شود.

جدول ۵. نتایج تحلیل واریانس متغیر پیش‌بین ارتباط معلم-دانش‌آموز

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۳/۰۸	۵	۰/۶۱	۱/۵۴	۰/۱۸
خطا	۴۵/۵۷	۱۱۴	۰/۴۰		
کل	۴۸/۶۶	۱۱۹			

جدول ۶. نتایج آزمون t و ضرایب مربوط به متغیرهای پیش‌بین ارتباط معلم-دانش آموز

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	t	سطح معناداری
B	خطای استاندارد	Beta		
مقدار ثابت	۳/۰۹	۰/۸۹	۳/۴۶	۰/۰۰
رضایت زندگی	۰/۰۲	۰/۰۶	۰/۳۵	۰/۷۲
آراستگی ظاهری	۰/۰۰۲	۰/۰۷	۰/۰۳	۰/۹۷
تعامل اجتماعی	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۹۴	۰/۳۴
کمک دیگران	۰/۰۱	۰/۰۶	۰/۱۵	۰/۸۷
شادی و نشاط	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۸۳	۰/۴۰

با توجه به جدول (۵) و (۶)، F بدست آمده (۰/۱۸) در سطح $P > ۰/۰۰۵$ معنادار نیست و این مطلب گویای آن است که رگرسیون معنادار نمی‌باشد و نمی‌توان عملکرد تحصیلی را از متغیر نشاط و شادی پیش‌بینی کرد و فرضیه دوم تأیید نمی‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

میزان عملکرد و افت تحصیلی یکی از ملاک‌های کارایی نظام آموزشی است، کشف و بررسی متغیرهای تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی، به شناخت بهتر و پیش‌بینی متغیرهای موثر در نظام آموزشی می‌انجامد. بنابراین بررسی متغیرهایی که با پیشرفت و موفقیت تحصیلی رابطه دارد، یکی از موضوعات اساسی تحقیق در نظام آموزشی است. در همین راستا، پژوهش حاضر نیز با هدف پیش‌بینی عملکرد تحصیلی بر اساس رابطه معلم-دانش‌آموز و میزان شادی و نشاط در دانش‌آموزان دوره ابتدایی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی شهرستان تفت سال تحصیلی ۹۷-۹۸ که از بین آنها با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تعداد ۱۲۰ نفر انتخاب شدند. سپس دانش‌آموزان، پرسشنامه‌های مربوطه را (پرسشنامه ارتباط معلم-دانش‌آموز و ابلز (۱۹۹۳) و پرسشنامه شادی زارع و همکاران (۱۳۹۰)) پر کردند. داده‌های گردآوری شده در دو سطح مورد تجزیه و تحلیل (آمار توصیفی و استنباطی) قرار گرفت. در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی شامل تحلیل رگرسیون، تحلیل واریانس و آزمون t برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش استفاده شد. تحلیل توصیفی متغیرهای پژوهش حاکی از آن بود که پاسخ‌دهندگان دختر پایه ششم ۵۰ درصد و پسر پایه ششم ۵۰ درصد می‌باشد. در گروه معدلان، عملکرد تحصیلی آن‌ها به ترتیب خیلی خوب ۷۴/۲ درصد، خوب ۲۰ درصد، متوسط ۴/۲ و ضعیف ۱/۷ درصد است که فراوانی پاسخ دهندگان در گروه معدلان ۷۴/۲ درصد دارای بیشترین فراوانی بوده است. در زیر یافته‌های استنباطی را مطرح و با سایر پژوهش‌های انجام شده مقایسه نموده و در نهایت به نتیجه‌گیری پرداخته می‌شود.

یافته اول تحقیق نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه بین متغیر پیش‌بین وارد شده به مدل و متغیر ملاک برابر با ۰/۷۲۵ است و مقدار ضریب تبیین برابر با ۰/۵۲۵ است. این مقدار بیانگر آن است که ۵۲/۵ درصد از تغییرات متغیر ملاک توسط متغیرهای ارتباط معلم-دانش‌آموز در مدل تبیین می‌شود. همچنین با توجه به جدول (۱-۲) و (۱-۳)، F بدست آمده (۴۲/۷۶) در سطح $P < ۰/۰۰۵$ معنادار می‌باشد و این مطلب گویای آن است که رگرسیون معنادار می‌باشد و می‌توان عملکرد تحصیلی را از متغیر ارتباط معلم-دانش‌آموز پیش‌بینی کرد و فرضیه اول تأیید می‌گردد. این یافته با نتایج حاصل از گیرشنسون (۲۰۱۴)، هریسون و همکاران (۲۰۰۶)، پژوهش‌های کوهن (۱۹۹۴)، پژوهش‌های برسو (۱۹۹۰)، دلیرناصر و حسینی‌نسب (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. این پژوهش‌ها به اثربخشی ارتباط مثبت معلم-دانش‌آموز بر عملکرد تحصیلی تأیید نموده‌اند.

یافته دوم تحقیق نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه بین متغیر پیش‌بین وارد شده به مدل و متغیر ملاک برابر با ۰/۲۷۵ است و مقدار ضریب تبیین برابر با ۰/۰۶۳ است. این مقدار بیانگر آن است که تغییرات متغیر ملاک توسط متغیرهای شادی و نشاط در مدل تبیین نمی‌شود. همچنین با توجه به جدول (۱-۵) و (۱-۶)، F بدست آمده (۰/۱۸) در سطح $P > ۰/۰۰۵$ معنادار نیست و این مطلب گویای آن است که رگرسیون معنادار نمی‌باشد و نمی‌توان عملکرد تحصیلی را از متغیر نشاط و شادی پیش‌بینی کرد و فرضیه دوم تأیید نمی‌گردد. این یافته با نتایج حاصل از لو و آرگایل (۱۹۹۱)، امیرپور (۱۳۹۱)، جعفری و همکاران (۱۳۸۷) همسو می‌باشد. این پژوهش‌ها به اثربخش نبودن شادی و نشاط بر عملکرد تحصیلی تأیید نموده‌اند.

نتیجه اینکه، روابط میان فردی معلم و دانش آموز می‌توانند در بسیاری از موارد بر دانش‌آموز اثرگذار باشد. معلمان با ایجاد محیط روانی در کلاس یادگیری دانش‌آموزان تأثیر مستقیم دارند. والبرگ (۱۹۸۱) عنوان می‌کند که جو یا فضای کلاس می‌تواند بالقوه بر آنچه دانش‌آموز یاد می‌گیرد؛ تأثیر گذارد. وی معتقد است که تأثیر محیط روانی کلاس بر یادگیری نتایج شناختی، عاطفی و رفتاری تقریباً به سی درصد می‌رسد. تأمین سلامت روانی، حفظ سرزندگی و شادابی اقشار مختلف به‌خصوص دانش‌آموزان در محیط مدرسه یکی از مهمترین مسائلی است که مسئولین و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت جامعه اسلامی ما باید به طور جدی به آن بیندیشند و به رفع نقایص موجود بپردازند. به نظر می‌رسد؛ شادی و نشاط در چهره دانش‌آموزان امروز ما در مقایسه با گذشته کمتر به چشم می‌خورد. دنیای مدرسه، دوران شادی و هیجان، تحرک و انرژی است. محیط مدارس ما نباید، شادی را از دانش‌آموزان بگیرد بلکه باید با آن مقابله کرد تا نسل شاداب امروزی ما از هرگونه خطری مصون بماند.

با توجه به یافته‌های تحقیق راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- با توجه به تأثیر شادی دانش‌آموزان در عملکرد تحصیلی آنها پیشنهاد می‌گردد؛ سازمان آموزش و پرورش اقدامات جدی درخصوص ایجاد محیطی شاد در مدارس به وجود آورند.
- عوامل کاهش شادی در دانش‌آموزان شناسایی شود.
- به معلمان از طریق کلاس‌های آموزشی و ضرورت ارتباط مؤثر آگاهی داده شود.
- مشابه این پژوهش برای دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی به اجرا درآید.
- به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود؛ اثربخشی روابط خوب به شیوه فیلم و نمایش و... به معلمان آموزش داده شود و تأثیر آن را در بهبود روابط معلمان با دانش‌آموزان و ارتقاء پیشرفت تحصیلی آنها بررسی شود.
- پیشنهاد می‌شود پژوهش به شیوه کیفی و مصاحبه انجام پذیرد.
- به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود با دوره مربیگری مکرر پژوهشی اثرات درمان در طولانی مدت را مشخص نمایند.

منابع

- امیری، حسین. (۱۳۸۷). رابطه معلم و شاگرد و تأثیر آن بر بهداشت روانی کودکان. نشریه آموزشی تربیتی پیوند. (۳۴۲).
- پاییزی، مریم؛ شهرآرای، مهرناز؛ ولی‌الله، فرزاد؛ صفایی، پریش. (۱۳۸۵). بررسی اثربخشی آموزش ابراز وجود بر شادکامی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوم رشته علوم تجربی دبیرستانهای تهران. مطالعات روانشناختی، ۳(۴)، ۲۵-۴۳.
- تمنائی‌فر، محمدرضا؛ صدیقی‌ارفعی، فریبرز؛ سلامی محمدآبادی، فاطمه. (۱۳۸۹). رابطه هوش هیجانی، خودپنداره و عزت‌نفس با پیشرفت تحصیلی. راهبردهای آموزشی، ۳(۳)، ۴۷-۶۱.
- تمنائی‌فر، محمدرضا؛ نیازی، محسن؛ امینی، محمد. (۱۳۹۰). بررسی مقایسه‌ای عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مردود و ممتاز. دانشور رفتار، ۱۴(۲)، ۳۹-۵۲.
- حیدری رفعت، ابودر؛ عنایتی نوین فر. علی. (۱۳۸۹). رابطه نگرش دینی و شادکامی در بین دانشجویان. روان‌شناسی دین، ۳(۴)، ۷۲-۶۱.
- داوری، محمد. (۱۳۹۴). نقش معلم در تربیت دینی. تهران: انتشارات حوزه و دانشگاه.
- زارع، حسین، امین پور، حسن. (۱۳۹۱). آزمون‌های روانشناختی. تهران. انتشارات آبیژ.
- صالحی، ابراهیم؛ عابدینی، میمنت. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین شادکامی با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در فضاهای آموزشی استان مازندران با تأکید بر نقش برنامه‌ریزی آموزشی. دوفصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۷(۱۳)، ۱۲۱-۱۴۵.
- فائیدفر، زیبا؛ حامدنی، صفر؛ فائیدفر، مریم؛ حبیب‌پور، سیمین؛ عاصمی، آرزو. (۱۳۹۵). بررسی رابطه انجام فرایض دینی با شادکامی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه. مجله مطالعات علوم پزشکی. ۲۷(۱)، ۳۷-۴۵.
- غلامی، سمیه؛ حسین‌چاری، مسعود. (۱۳۹۰). پیش‌بینی شادمانی دانش‌آموزان با توجه به ادراک آنها از انتظارات معلم، نحوه تعامل معلم و خودکارآمدی. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۳(۱)، ۸۳-۱۰۹.
- نیازآذری، کیومرث. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ساری. مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۲(۳)، ۳۵-۵۷.

- Carr, D. (2005). Personal and interpersonal relationships in education and teaching: a virtual ethical perspective. *British Journal of Educational Studies*, 53 (3): 255–271.
- Diener, E., & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653–663.
- Fisher, D., Henderson, D., & Fraser, B. J. (1995). Interpersonal behavior in senior high school biology classes. *Research in Science Education*, 25(2), 25-133.
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2010). *Happiness and economics: How the economy and institutions affect human well-being*. New Jersey: Princeton University Press.
- Hill, K. T., & Wigfield, A. (1984). Test anxiety: A major educational problem and what can be done about it. *The Elementary School Journal*, 12(1), 105-126.
- Nugent, T. (2009). The impact of teacher-student interaction on student motivation and achievement. *Electronic Theses and Dissertations*. University of Central Florida.
- Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T. (2005). *How college affects students: Findings and insights from twenty years of research*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Rezazadeh, M., & Tavakoli, M. (2009). Investigating the relationship among test anxiety, gender, academic achievement and years of study: A case of Iranian EFL university student. *International Journal of English Language Teaching*, 2(4), 68-74. [Persian].
- Rickards, T., Brok, P., & Fisher, D. (2005). A comparison of teacher and student perceptions of classroom interactions: A catalyst for change. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA. Eric document ED440971.
- Wubbels, T., & Brekelmans, M. (2005). Two decades of research on teacherstudent relationships in class. *International Journal of Educational Research*, 43, 6-24.
- Wubbels, T. (1993). *Teacher-student relationships in science and mathematics classes. What research says to the science and mathematics teacher?* Perth, Curtin University.
- Wubbels, T., & Levy, J. (1991). A comparison of interpersonal behavior of Dutch and American teachers. *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 1-18.
- Wubbels, T., Creton, H., & Hoymayers, H. (1985). Discipline problems of beginning teacher, interaction teacher behavior mapped out. Paper delivered at the meetings of the American Educational Research Association, New York, NY.